УДК 35

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-12\(18\)-22-31](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-12(18)-22-31)

Ван Фансін здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії з державного управління, Міжрегіональна академія управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, м. Київ, 03039, тел.: 86(15)373-560-285, e-mail: Fangxin@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3675-9719>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ У ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Анотація. Дослідження спрямоване на виявлення особливостей проблематики теоретичних аспектів формування механізмів державного управління аграрним сектором у економічній системі країни. Встановлено, що контрверсійність та потрібність сільсько-аграрної сфери визначаються через призму концептів її історичного та культурно-політичного впливів та, як наслідок, її ролі у формуванні прогресивної інфраструктури, кліматичної обізнаності, позитивних природних показників та індикації соціальної сатисфакції населення у якості успішності державно-урядової політики у даній галузі.

Визначено, що питання розбудови та покращення умов агрогосподарських відносин в Україні є предметом дослідження науковців-теоретиків у сфері державного управління – в особливості, що стосується останніх років та Євроінтеграції. В дослідженні узагальнено, що урядово-владна координація аграрного виробництва має історично-кризове підґрунтя формування та генералізації. Через це, варто говорити про пролонговану фінансово-дотаційну допомогу держави як чинник та індикатор ефективізації сільськогосподарського сектору економіки. Баланс аграрного виробництва розвиненої країни досягається шляхом державного контролю та нагляду, поєднаного із вмотивованим виробничим потенціалом харчової промисловості.

Акцентовано увагу на існуванні наступних владно-теоретичних підходів щодо нівелювання проблематики формування механізмів державного управління аграрним сектором: предметна участь урядово-управлінського механізму в процесі вирішення проблемних аспектів ринково-аграрного регулювання; держава як «вільний спостерігач» у процесі функціонування аграрно-промислового сектору економіки.

Доведено, що історична хронографія демонструє вагому роль «адміністративно-карального» виробництва як засобу громадського заохочення та соціальної сатисфакції. Висловлено припущення щодо умов гласності, відкритості та законності – у контексті способу позитивних мікро- та

макросоціальних зрушень. Аграрна реформа – певний симбіоз урядово-управлінських органів, їх компетенції та предметної взаємодії із простим населенням.

Ключові слова: механізми державного управління, аграрний сектор, користування земельними ресурсами, Земельна реформа Гетьманату, соціально-економічна теорія.

Wang Fangxin Applicant for the degree of PhD in Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, Frometivska St., 2, Kyiv, 03039, tel.: 86 (15) 373-560-285, e-mail: Fangxin@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3675-9719>

PECULIARITIES OF THE PROBLEMS OF THEORETICAL ASPECTS OF FORMATION OF MECHANISMS OF PUBLIC GOVERNANCE OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN THE ECONOMIC SYSTEM

Abstract. The study is aimed at identifying the features of the theoretical aspects of the formation of mechanisms of public administration of the agricultural sector in the economic system of the country. It is established that the controversy and need of the agricultural sector is determined through the prism of the concepts of its historical and cultural and political influences and, consequently, its role in the formation of progressive infrastructure, climate awareness, positive natural indicators and indicators of social satisfaction. policies in this area.

It is determined that the issue of building and improving the conditions of agro-economic relations in Ukraine is the subject of research by theoretical scholars in the field of public administration - especially in recent years and European integration. The study summarizes that government-government coordination of agricultural production has a historical and crisis basis for the formation and generalization. Because of this, it is worth talking about the prolonged financial and subsidy assistance of the state as a factor and indicator of the efficiency of the agricultural sector of the economy. The balance of agricultural production of a developed country is achieved through state control and supervision, combined with a motivated production potential of the food industry.

Emphasis is placed on the existence of the following power-theoretical approaches to leveling the issue of formation of mechanisms of state management of the agricultural sector: substantive participation of the government mechanism in the process of solving problematic aspects of market and agricultural regulation; the state as a "free observer" in the functioning of the agro-industrial sector of the economy.

It is proved that the historical chronography demonstrates the important role of "administrative-punitive" production as a means of public encouragement and social satisfaction. Assumptions are made about the conditions of publicity, openness and legality - in the context of the way of positive micro- and macro-social changes.

Agrarian reform is a symbiosis of government bodies, their competence and substantive interaction with the common people.

Keywords: mechanisms of public administration, agrarian sector, use of land resources, Land reform of the Hetmanate, socio-economic theory.

Постановка проблеми. Виходячи із міжнародного досвіду, аграрний сектор є своєрідною надбудовою, що координується та спрямовується органами державної влади, місцевого самоврядування. Крім того, дана сфера урядування завжди асоціюється із дотаційно-субвенційними надходженнями, інформаційно-роз'яснювальними консультаціями та податковими пільгами, що є елементом стимулювання сільськогосподарської економіки. Саме нестабільність та невизначеність фінансово-бюджетних активів, пандемія COVID-19 та геополітична гібридизація світового простору – як передвісники глобальних державно-управлінських перетворень піднімають питання агроінвестицій на новий щабель сталої розбудови харчово-продуктової сфери благоустрою у західноатлантичних контекстах.

Контраверсійність та потрібність сільсько-аграрної сфери визначаються через призму концептів її історичного та культурно-політичного впливів та, як наслідок, її ролі у формуванні прогресивної інфраструктури, кліматичної обізнаності, позитивних природних показників та індикації соціальної сатисфакції населення у якості успішності державно-урядової політики у даній галузі [1, с. 22].

Вітчизняний аграрний сектор є гнучким, стрімким та сучасним джерелом доходів до державного бюджету України. Ним забезпечуються позитивні національно-економічні показники валового внутрішнього продукту та регулярного сільськогосподарського розвитку, харчово-продуктові вимоги громад і територій, вимоги суб'єктів комерційної діяльності щодо сировинних матеріалів (переробна галузь), продовольча та імпортно-експортна безпеки у сфері промисловості, поєднана із державним потенціалом.

У той же час, варто відзначати недостатню реалізацію основ управління у аграрній сфері, результатом чого є бюджетно-виробнича, соціально-роздрібна неспроможності, поєднані із негативними перетвореннями в області зовнішніх економічних зв'язків та внутрішньої макроекономічної політики, що визначає аспекти міжнародного статусу держави Україна [2, с. 27].

Урядовий апарат незалежної України не сформував єдиного концепту «трансформаційного вдосконалення» у сільськогосподарській галузі. У першу чергу, це стосується некомпетентності у питаннях державного забезпечення способів (методів) аграрного планування та його перспективного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розбудови та покращення умов агрогосподарських відносин в Україні є предметом дослідження науковців-теоретиків у сфері державного управління – в

особливості, що стосується останніх років та Євроінтеграції. Зокрема, заслуговує на увагу доктринально-практичний внесок, що створив передумови до науково-практичного поштовху щодо розгалуження аграрного сектору та створення механізмів сільськогосподарських відносин, наступних вчених: В. Боклаг, Т. Гоголь, М. Латинін, С. Майстро, Д. Плеханов, Ю. Ульяновченко.

Також, розвиток аграрно-економічних відносин в умовах сьогодення є предметом практично-прикладного аналізу наступних дослідників: А. Гребеннікової, Ю. Кирилова, О. Непочатенко та ін.

Крім того, доктринально-інституційні основи аграрно-політичного курсу були предметом теоретико-прикладного дискурсу багатьох науковців-дослідників. Зокрема, застосовним у даному контексті видається науковий доробок: О. Бородіної, Л. Васільєвої, М. Дубініної, І. Застрожнікової, Т. Лозинської, М. Маліка, Д. Міщенко, Г. Пасемко та ін.

Метою цього дослідження є аналіз проблематики теоретичних аспектів формування механізмів державного управління аграрним сектором у економічній системі країни.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомою є роль ефективного владно-урядового механізму та галузевих державно-допоміжних ініціатив як координаторів сільськогосподарської сталості та аграрної кооперації на ринку послуг – і, як наслідок, забезпечення основ соціального влаштування держави.

Концептуально-історичні основи сільсько-аграрного господарювання беруть початок від 1300 р. до н. е. (зникнення льодовиків, звільнення рік та водойм від криги). Натомість, землеробство та скотарство впродовж тривалого строку (10000 р. до н.е.) розвивалося посередництвом вирішення контекстних, щоденних завдань. Саме подібні ітерації стали «попередником та передвісником» виникнення термінологічної дефініції «сільське господарство». Відтак, відомі науковці та державні діячі акцентували увагу на всевимірності аграрно-господарської діяльності в контексті добробуту людства. Так, В. І. Вернадський виокремив роль землеробства як «визначника майбутнього», а Ж.-Ж. Руссо відзначив важливість сільськогосподарського виробництва в якості інструмента підтвердження урядової незалежності, стабільності громадян, територіальної цілісності та торгово-виробничої свободи, в першу чергу, з точки зору міжнародного статусу держави [3].

Разом із тим, урядово-владна координація аграрного виробництва має історично-кризове підґрунтя формування та генералізації. Через це, варто говорити про пролонговану фінансово-дотаційну допомогу держави як чинник та індикатор ефективізації сільськогосподарського сектору економіки. На думку американського вченого-економіста Дж. Гелбрейта, баланс аграрного виробництва розвиненої країни досягається шляхом державного контролю та нагляду, поєднаного із вмотивованим виробничим потенціалом харчової промисловості.

На думку вченого, саме цим визначаються вартість проживання, ціни на

соціальні товари та послуги, коефіцієнт громадського задоволення владними діями. При цьому, країни без «державного втручання» у аграрну сферу, на думку дослідника, зазнають певної перспективно-розвиткової стагнації, на відміну від країн, що обрали концепт промислового розвитку в якості державницького курсу. Ценз господарської зрілості – можливість уряду обирати вірний напрямок виробництва та постачання продуктів харчування, а також, процес заохочення аграрно-промислового комплексу задля стимулювання фінансово-економічних показників державного бюджету [4].

Також, роль держави як економіко-аграрного стимулятора є предметом науково-дослідницького дискурсу. Варто акцентувати увагу на існування наступних владно-теоретичних підходів щодо нівелювання проблематики формування механізмів державного управління аграрним сектором:

а) предметна участь урядово-управлінського механізму в процесі вирішення проблемних аспектів ринково-аграрного регулювання;

б) держава як «вільний спостерігач» у процесі функціонування аграрно-промислового сектору економіки.

Перший підхід став передумовою виникнення неокейнсіанства як макроекономічного погляду-концепту (назва на честь Дж. Кейнса), а другий – створив підґрунтя для виникнення монетаризму як окремого науково-теоретичного постулату, заснованого на працях А. Сміта.

Критерій розмежування позицій вчених – у активно-імперативному, або контрольно-диспозитивному, впливі держави на аграрно-економічні процеси. Британський економіст Дж. Кейнс наголошує на необхідності урядово-управлінського контролю за економічними змінами, адже ринковий механізм без владного впливу апіорі не здатен працювати системно та злагоджено.

Напротивагу, А. Сміт пропагував теорію ринкових відносин, якими б забезпечувалося інцидентне, координаційне та саморегуліве економічне зростання держави без горизонтально-вертикального впливу владних органів. У свою чергу, вітчизняний дослідник М. Туган-Барановський, як послідовник праць Дж. Кейнса та неокейнсіанства, наголошував на обов'язковості державного впливу на фінансово-виробничі процеси – рівною мірою для країн із розвинутою та перехідною економікою.

Основна сутність науково-економічного моделювання Дж. Кейнса розкривається посередництвом визнання держави соціально-економічним регулятором, що скеровує та координує ринково-виробничі аспекти фінансової стабільності. Крім того, владні органи регулюють застосування суб'єктами господарювання протиправних заходів недобросовісної конкуренції, спрямованих на покращення власної позиції на ринку, а, також, – стимулюють працездатне населення до соціально-економічної активності задля загального та державного блага.

Крім того, варто відзначити вплив праць Дж. Кейнса на аграрно-політичні постулати у США. Не дивлячись на дотичний характер досліджень науковця

щодо «сільськогосподарської проблематики», його теоретичні концепти стали поштовхом до подолання кризи 20-х-30-х років, коли підтримка держави та її активне втручання в аграрну політику стали «наріжним каменем» американського виробничого відновлення [4].

Також, українська самостійність, історична пам'ять та хронологічний досвід ототожнюються із аграрно-економічними перетвореннями. Адже, саме аграрний сектор – джерело формування надходжень до державного та місцевих бюджетів, своєрідний «амортизаційний фонд», що забезпечує виробничу безпеку держави.

У той же час, імпоротно-експортні операції мають наслідком певне «роздержавлення ринку», формування його внутрішньо-зовнішнього аграрного статусу. Сільськогосподарський потенціал держави – концептуальна основа формування економіко-соціальної, політико-економічної та громадсько-екологічної сатисфакції населення через інструменти нарощування добробуту популяції та забезпечення зайнятості на постійній основі.

Можна констатувати, що аграрний сектор України – конкурентний, змагальний та еквівалентно-прибутковий за своєю економічною моделлю. Даний аспект має історичне (звичай, культура господарської діяльності), ресурсне (грунти, земля, природа та клімат) і соціально-громадянське підґрунтя (робота кваліфікованих працівників сільсько-аграрного сектору в Україні відзначаються ефективністю та результативністю) [5, с. 80].

Слід зазначити, що сільське господарство та державність, як його перспективно-похідний результат мають підставою виникнення базової аграрно-революційної ідеї добробуту та філософсько-еклектичної концепції природокористування з «присвоюючим» типом економіки. Поміж тим, за ієрархічним впорядкуванням, тваринництво та рослинництво отримали більш комплексну державну підтримку, ніж мисливство та збиральництво як чинники соціалізації суспільних груп.

Відтак, варто виділити своєрідні хронологічні межі розвитку сільськогосподарських відносин в Україні. Перший державотворчий концепт вітчизняних аграрно-виробничих перетворень – державно-управлінські зміни в умовах «феодалного землеробства», а проміжок його становлення – із IX до середини XIX ст.

Друга «часова рамка» (початковий період впровадження – середина XIX – початок XX ст.) стосується аграрно-індустріальних змін у розрізі аграрно-економічного владного перепрофілювання: так, відбувся розвиток капіталістично-соціалістичних перетворень та «одержавлення» аграрного сектору – з'явився похідний управлінський відрізок – «індустріальний наслідок» у період 1917-1991 рр., що запозичив та розповсюдив ідеї адміністративно-вертикального керівництва.

Заключний період – незалежна Україна та тенденція до балансування між інтересами аграрної та економічної сфер державного устрою [6, с. 122].

Водночас, аналіз науково-теоретичних праць щодо владно-управлінської стилістики урядування в аграрній сфері варто розпочинати з хронологічного періоду кінця XIX – початку XX століття, коли вчені визначали предметно-прикладні основи виробничо-землеробської ефективності та доктринальні напрями ефективізації сільського господарства і, як наслідок, його похідного впливу на економічні показники держави.

Виникнення аграрного законодавства та його теоретико-прикладний аналіз у якості понятійно-категоріальної основи виробничо-економічних змін стали можливими завдяки мужам російської аграрно-правової науки. Звертаємо увагу на дослідження, здійснені М. Козирем, І. Казьмінім, Г. Бистровим та деякими іншими авторами.

Таким чином, вагома роль у вивченні основ аграрного сектору українських земель, а також – соціальних явищ нахшталт скасування кріпацтва та хронологічно-впорядкованих сільськогосподарських реформ соціального влаштування належить О. Кістяківському [7]. Ним написаний історико-хронографічний часопис, що висвітлив державно-владні аспекти аграрно-господарських реконструкцій Російської імперії, де більшість із ітерацій було спрямовано на підвищення експортної продуктивності (що, власне, частково вдалося після впровадження Столипінської аграрної реформи у 1906 р.).

Водночас, сучасний науковий дискурс щодо державно-владних перетворень у аграрно-виробничому секторі концентрується навколо ефективізації, стабілізації та ресурсних покращень, котрих можна було б досягнути українським землям за часів дореволюційної сільськовиробничої політики Росії.

Відзначимо науковий доробок Д. Селіхова [8], котрим було здійснено акцент на безсистемності аграрно-виробничих відносин у хронологічному періоді кінця XIX – початку XX століття. Дослідник звернув увагу на негативний вплив агрозмін відносно більшовицьких реформувань – в контексті забезпечення відповідного аграрно-промислового законодавчого масиву.

Як зазначає вчений, стагнація сільськовиробничого комплексу виявилася у відсутності оперативних важелів впливу щодо контролю та фінансування землевпорядкування та запровадження політики агрокультури як складової вітчизняної промислово-фінансової політики. Окрім того, не було створено спеціальних відділень щодо владно-кооперативного нагляду за агроактивністю із відповідним колом повноважень.

Варто говорити про вплив теоретико-дослідницького базису щодо галузевих особливостей державного керівництва сільсько-аграрним напрямом наприкінці XIX століття. Автором трактатів виступає В. Бартків. Окрім цього, науковець виокремлює концептуальні ідеї, що можна вважати основою спрямування та координації сільськогосподарської галузі, опосередковуючи зазначений владний вплив за допомогою економічних показників та інструментів судового контролю.

Історична хронографія демонструє вагому роль «адміністративно-карального» виробництва як засобу громадського заохочення та соціальної сатисфакції. Дослідник висловлює припущення щодо умов гласності, відкритості та законності – у контексті способу позитивних мікро- та макросоціальних зрушень. Аграрна реформа, на думку вченого – певний симбіоз урядово-управлінських органів, їх компетенції та предметної взаємодії із простим населенням. Нарешті, висловлюється думка про закостенілість та неприйнятність «теорії поліцейської держави» – негативний досвід 1961 року – у якості визначника проведення реформ у селах України (щодо реформ XX-XXI століття), та неспівставність даного постулату з термінологічною дефініцією «правова держава».

Національно-визвольні зрушення 1917-1920 рр. стали предметним індикатором науково-політичної зацікавленості в контексті державно-управлінської методології регулювання аграрних відносин.

Так звані республіканці, серед яких заслуговують на увагу В. Винниченко та П. Христюк, розглядають проблематику сільсько-аграрних відносин через призму владно-урядових розбіжностей 1917-1920 рр. в якості передумов «селянсько-виробничої революційності», проте без визначення персональних прорахунків.

Одночасно, комплексного засудження та несхвалення зазнають державні заходи, що використовувалися Радою та Директорією УНР в ході земельної реформи. Земельна реформа Гетьманату залишається поза увагою, в той час як земельно-аграрні ініціативи П. Скоропадського оцінюються переважно позитивним чином.

Прихильники соціально-економічної теорії (так звані «діаспорні вчені») приділяли увагу вивченню економіко-суспільної генези аграрно-промислового добробуту – як наслідок, державно-управлінський теоретичний масив залишається недостатньою мірою вивченим та опрацьованим.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можемо визначити недостатній рівень дослідженості урядово-організаційного підґрунтя, що використовувалося українською владою під час процесів користування земельними ресурсами. Поміж тим, нерегульованим залишилось питання права власності у галузі аграрно-виробничих відносин.

Також, заслуговує на увагу важливість зазначеного історичного періоду з точки зору дослідження державно-управлінського механізму аграрного регулювання, що поєднує національні стандарти та звичаї господарського урядування з точки зору історіографічного фактажу.

Водночас, варто акцентувати увагу на ефективності механізмів агрорегулювання як наріжному камені доктринально-теоретичних досліджень, спрямованих на ретроспективно-перспективний пошук істини.

Література:

1. Дзюрах Ю.М. Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю

281 «Публічне управління та адміністрування». – Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2020., 258 с.

2. Урба С. І. Пріоритети та інструменти розвитку аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки України. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019., 562 с.

3. Віктор Вергунов, ІСТОРІЯ ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ 2017-04-28 Інтернет-журнал «Зерно» <https://www.zerno-ua.com/journals/2014/mart-2014-god/istoriya-vedennya-sil'skogo-gospodarstva-v-ukrayini-u-sistemi-derzhavnogo-regulyuvannya/>

4. Д. О. Плеханов, МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ Державне управління: удосконалення та розвиток № 3, 2011 <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=265>

5. Мовчанюк А.В. Концептуальні засади розвитку аграрного сектору економіки в умовах реалізації земельної реформи. Менеджмент ХХІ ст.: проблеми і перспективи: матеріали Всеукраїнської наук.-практ.конф., 21 жовтня 2021 р. / Уманський національний університет садівництва. Умань, 2021. С.80 С.80-83.

6. Архипенко І. М. Історичний досвід світоглядних трансформацій державного управління аграрним сектором економіки в Україні та світі / І. М. Архипенко // Публічне управління: теорія та практика. - 2013. - Вип. 1. –С. 122-127. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_1_22.

7. Кистяковский А.Ф. Права, по которым судится малороссийский народ. - Киев, 1879. – 267с.

8. Селіхов Д. А. Аграрне законодавство царської Росії в Україні епохи капіталізму (II пол. XIX - поч. XX ст.) : дис. ... канд. юрид. наук / Д. А. Селіхов. - Харків, 2002. - 210 с.

References:

1. Dzijrah, Ju.M. (2020). Derzhavne reguljuvannja investicijnoї dijal'nosti v sil's'komu gospodarstvi [State regulation of investment activity in agriculture]. *Extended abstract of candidate's thesis*. L'viv. Nacional'nij universitet «L'vivs'ka politehnika» [in Ukrainian]

2. Urba, S. I. (2019). Prioriteti ta instrumenti rozvitku agrarnogo sektora v sistemizabezpechennja ekonomichnoї bezpeki Ukraїni [Priorities and tools for the development of the agricultural sector in the system ensuring economic security of Ukraine]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. L'viv. Nacional'nij universitet «L'vivs'ka politehnika» [in Ukrainian]

3. Vergunov, Viktor (2014). ISTORIJA VEDENNJa SIL'S'KOGO GOSPODARSTVA V UKRAїNI U SISTEMI DERZhAVNOGO REGULJuVANNJa [HISTORY OF AGRICULTURE IN UKRAINE IN THE SYSTEM OF STATE REGULATION]. *Internet-zhurnal «Zerno» - Online magazine "Grain"*. Retrieved from <https://www.zerno-ua.com/journals/2014/mart-2014-god/istoriya-vedennya-sil'skogo-gospodarstva-v-ukrayini-u-sistemi-derzhavnogo-regulyuvannya/> [in Ukrainian].

4. Plehanov, D. O. (2011). METODOLOGICHNI OSNOVI DERZhAVNOGO REGULJuVANNJa AGRARNOGO SEKTORA EKONOMIKI [METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF STATE REGULATION OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY]. *Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvitok - Public administration: improvement and development*, 3, 2011 Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=265> [in Ukrainian].

5. Movchanjuk, A.V. (2021). Konceptual'ni zasadi rozvitku agrarnogo sektoru ekonomiki v umovah realizacii zemel'noї reformi [Conceptual bases of development of agrarian sector of economy in the conditions of realization of land reform]. *Proceedings from: Vseukraїns'ka naukovopraktychna konferentsiia «Menedzhment ХХІ ст.: проблеми і перспективи» – The All-*

Ukrainian Scientific and Practical Conference «Management of the XXI century: problems and prospects». (pp. 80-83). Uman: Umans'kij nacional'nij universitet sadivnictva [in Ukrainian].

6. Arhipenko, I. M. (2013). Istorichnij dosvid svitogljadnih transformacij derzhavnogo upravlinnja agrarnim sektorom ekonomiki v Ukraïni ta sviti [Historical experience of worldview transformations of state management of the agricultural sector of the economy in Ukraine and the world]. *Publichne upravlinnja: teorija ta praktika - Public administration: theory and practice*, 1, 122-127 [in Ukrainian].

7. Kistjakovskij, A.F. (1879). *Prava, po kotorym suditsja malorossijskij narod* [The rights that the people of Little Russia are suing for]. Kiev, 1879 [in Russian].

8. Selihov, D. A. (2002). Agrarne zakonodavstvo cars'koï Rosii v Ukraïni epohi kapitalizmu (II pol. XIX - poch. XX st.) [Agrarian legislation of tsarist Russia in Ukraine in the era of capitalism (II half of the XIX - early XX centuries.)]. *Doctor's thesis*. Harkiv [in Ukrainian].